

Brüssel, 26.4.2018
COM(2018) 236 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Euroopa lähenemisviis veebis leviva väärinfoga võitlemiseks

1. SISSEJUHATUS

Kodanike kokkupuude laiaulatusliku väärinfo, nii eksitava kui ka otseselt vale infoga, on Euroopa jaoks suur probleem.

Euroopa avatud demokraatlike ühiskondade aluseks on avalikud arutelud, mis võimaldavad hästi informeeritud kodanikel väljendada oma tahet vabade ja õiglaste poliitiliste protsesside kaudu. Meedia keskne roll on traditsiooniliselt olnud avaliku sektori asutuste kontrollimine ja sellise teabe edastamine, mille abil on kodanikel võimalus kujundada oma seisukohti ühiskondlikes küsimustes ning osaleda demokraatlikus elus aktiivselt ja tõhusalt. Euroopas kehtivad traditsioonilise meedia suhtes mitmesugused erapooletust, pluralismi, kultuurilist mitmekesisust, kahjulikku infosisu, reklaami ja sponsitud infosisu käsitlevad eeskirjad. Demokraatia Euroopas põhineb vabal ja sõltumatul meedial¹.

Internet ei ole tänapäeval mitte ainult oluliselt suurendanud kodanikele kättesaadavate uudiste mahtu ja mitmekesisust, vaid on põhjalikult muutnud ka uudistega tutvumise ja nende käsitlemise viise. Veebimeedia on eelkõige nooremate kasutajate jaoks peamine teabeallikas. Mitmekesise kvaliteetse teabe kerge kättesaadavus võib muuta demokraatlikud protsessid osaluspõhisemaks ja kaasavamaks.

Kuid uusi tehnoloogiaid saab eelkõige sotsiaalmeedia kaudu enneolematult ulatuslikult, kiirelt ja suunatult kasutada ka väärinfo levitamiseks. Nende vahendite abil saab luua individuaalselt kohandatud infosfäärid, mis võimendavad jõuliselt väärinfo levitamise kampaaniaid.

Väärinfo vähendab usaldust institutsioonide ning digitaalse ja traditsioonilise meedia vastu. See kahjustab Euroopa demokraatlikke riike, sest takistab kodanikke teadlikke otsuseid tegemast. Väärinfo toetab tihti ka radikaalseid ja äärmuslikke ideid ja tegevusi. Väärinfo piirab sõnavabadust, mis on Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „põhiõiguste harta“) sätestatud põhiõigus². Sõnavabadus hõlmab meediavabadust ja pluralismi, samuti arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid „avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest“.

Avaliku sektori osalejate peamine kohustus seoses sõna- ja meediavabadusega on hoiduda sekkumisest ja tsensuurist ning tagada soodus keskkond kaasava ja pluralistliku avaliku arutelu jaoks. Seaduslik sisu, ka siis, kui tegemist on väidetavalt kahjuliku sisuga, on üldiselt kaitstud sõnavabadusega. Seda tuleb käsitleda erinevalt ebaseaduslikust sisust, mille kõrvaldamine võib olla õigustatud. Nagu Euroopa Inimõiguste Kohus on järeldanud, on see eriti oluline valimiste kontekstis³.

Paljud riigisisised ja välismaised osalejad kasutavad veebis laialdaselt väärinfo levitamise massikampaaniaid, et külvata usaldamatust ja tekitada sotsiaalseid pingeid, millel võivad meie julgeolekule tõsised tagajärjed olla. Kolmandate riikide väärinfo

¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

² Harta artikkel 11. Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikega 1 antakse hartale siduv jõud ja sätestatakse, et sellel on „aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud“.

³ Vt nt kohtuasi [Bowman vs. Ühendkuningriik \(141/1996/760/961\)](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58134) <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58134>.

levitamise kampaaniad võivad olla osa sisejulgeolekut ähvardavatest hübriidohtudest, näiteks valimisprotsesside kontekstis ja eelkõige koos küberrünnakutega. Näiteks on Venemaa sõjalises doktriinis infosõda sõnaselgelt ühe valdkonnana nimetatud⁴.

Väärinfo levimine avaldab mõju ka poliitikakujundusprotsessidele, kuna tegu on avaliku arvamuse kallutamisega. Riigisisese ja välismaise osalejad saavad väärinfo abil manipuleerida poliitikat, ühiskondlikke arutelusid ja käitumist sellistes valdkondades nagu kliimamuutused, ränne, avalik julgeolek, tervishoid⁵ ja rahandus. Väärinfo võib seada kahtluse alla ka teaduslikud ja empiirilised tõendid.

2014. aastal tõdes Maailma Majandusfoorum, et väärinfo kiire levik internetis on üks kümnest suurimast tänapäeva ühiskonna suundumusest⁶.

2016. aastal olid sotsiaalmeedia uudisteagregaatorid ja otsingumootorid (kokku) tähtsaim võrgu-uudiste allikas 57 % kasutajate jaoks ELis⁷. Kolmandik noortest (18–24-aastased) peab sotsiaalmeediat peamiseks uudisteallikas⁸.

80 % eurooplastest puutub vähemalt mitu korda kuus kokku teabega, mis on nende arvates vale või eksitav. 85 % vastanutest peab seda oma riigis probleemiks⁹.

Infosisu levitavad veebiplatvormid, eelkõige sotsiaalmeedia, videoportaalid ja otsingumootorid mängivad kesksel rollil veebis oleva väärinfo levitamisel ja võimendamisel. Veebiplatvormid ei ole praeguse seisuga suutnud piisavalt reageerida väärinfost tulenevatele probleemidele ja platvormitaristute manipuleerivale kasutusele. Mõned neist on võtnud mõningaid meetmeid veebis leviva väärinfo leviku vähendamiseks, kuid seda on tehtud vaid vähestes riikides ja paljud kasutajad on neist meetmetest välja jäänud. Lisaks on suuri kahtlusi, kas platvormid kaitsevad piisavalt oma kasutajaid selle eest, et kolmandad isikud ei kasutaks nende isikuandmeid ilma nende nõusolekuta, nagu on näidanud hiljutised paljastused seoses Facebooki ja Cambridge Analytica. Selles juhtumises, mida praegu uurivad andmekaitseasutused, saadi juurdepääs miljonite ELi sotsiaalmeedia kasutajate andmetele, mida kasutati valimiste kontekstis.

Väärinfo suurenemine ja sellega seotud ohu tõsidus on nii ELi liikmesriikides kui ka rahvusvahelisel tasandil suurendanud kodanikuühiskonna teadlikkust ja muret neis küsimustes. 2015. aasta märtsis kutsus Euroopa Ülemkogu kõrget esindajat üles töötama välja tegevuskava võitlemiseks Venemaa käimasolevate väärinfo levitamise kampaaniate vastu¹⁰. Selle tulemusena loodi idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni tööühm, mis toimib plaanipäraselt täielikult alates 2015. aasta septembrist. 2017. aasta juunis võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni, milles kutsuti komisjoni üles „põhjalikult

⁴ <https://www.rusemb.org.uk/press/2029>

⁵ Vaktsineerimisest hoidumise valdkonnas esitab komisjon ettepaneku nõukogu soovitusel koostada konkreetsete meetmetega väärinfo levitamise jälgimiseks ja tõkestamiseks selles valdkonnas. Vt COM(2018)245/2.

⁶ <http://reports.weforum.org/outlook-14/top-ten-trends-category-page/10-the-rapid-spread-of-misinformation-online/>.

⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eurobarometer-internet-users-preferences-accessing-content-online>.

⁸ *Digital News Report 2017*, Reuters Institute, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/risj-review/2017-digital-news-report-now-available>.

⁹ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

¹⁰ <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2015/03/20/conclusions-european-council/>

analüüsima praegust olukorda ja õigusraamistikku seoses võltsuudistega ja kontrollima õigusliku sekkumise võimalust, et piirata võltsinfosisu levitamist ja levimist¹¹. 2018. aasta märtsis märkis Euroopa Ülemkogu: „Sotsiaalvõrgustikud ja digiplatvormid peavad tagama oma tegevuse läbipaistvuse ning kodanike eraelu puutumatuse ja isikuandmete täieliku kaitse“¹². 2017. aastal rahvusvaheliste organisatsioonide eriraportöörade poolt vastu võetud ühisdeklaratsioonis sõnavabaduse ja võltsuudiste, väärinfo ja propaganda kohta (*Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News", Disinformation and Propaganda*)¹³ seatakse fookusesse rahvusvaheliste inimõigusnormide kohaldamine selle nähtuse suhtes.

Mitu liikmesriiki uurib praegu võimalusi kaitsta valimisprotsesside usaldusväärsust veebis leviva väärinfo eest ja tagada veebis tehtava poliitilise reklaami läbipaistvus¹⁴.

Ehkki valimisprotsesside kaitsmine kuulub peamiselt liikmesriikide pädevusse, on siiski selge, et veebis leviva väärinfo piiriülesus eeldab üleeuroopalist lähenemisviisi, et tagada tõhus ja kooskõlastatud tegevus ning kaitsta ELi ja selle kodanikke, poliitikat ja institutsioone.

Käesoleva teatise koostamisel võeti arvesse kodanike ja sidusrühmadega peetud ulatuslikke konsultatsioone. 2017. aasta lõpus moodustas komisjon kõrgetasemelise eksperdirühma andmaks nõu selles küsimuses. Eksperdirühm esitas aruande 12. märtsil 2018¹⁵. Komisjon algatas ka ulatusliku avaliku konsultatsiooni (veebipõhised küsimustikud), millele saadi 2 986 vastust,¹⁶ struktureeritud dialoogid asjaomaste sidusrühmadega¹⁷ ja Eurobaromeetri arvamusküsitluse kõigis 28 liikmesriigis¹⁸.

Käesolevas teatises esitatakse komisjoni seisukohad veebis leviva väärinfoga seonduvate probleemide kohta. Selles visandatakse peamised aluspõhimõtted ja eesmärgid, millest tuleks juhendada, et suurendada üldsuse teadlikkust väärinfost ja probleemi tõhusalt lahendada, samuti konkreetsed meetmed, mida komisjon kavatses selles suhtes võtta.

2. VEEBIS LEVIVA VÄÄRINFO ULATUS JA PÕHJUSED

2.1. Ulatus

Väärinfo on tõendatavalt vale või eksitav teave, mida luuakse, esitatakse ja levitatakse majandusliku kasu teenimise või üldsuse tahtliku petmise eesmärgil, ja mis võib põhjustada avalikku kahju. Avalik kahju võib seada ohtu demokraatlikud poliitilised ja

¹¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2017-0272+0+DOC+PDF+V0//ET>.

¹² <http://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2018/03/23/european-council-conclusions-22-march-2018/>.

¹³ *Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News," Disinformation and Propaganda*, <http://www.osce.org/fom/302796?download=true>.

¹⁴ Mõned liikmesriigid on võtnud poliitilise reklaamiga seotud meetmeid või kavatses seda teha. Näiteks Prantsusmaal esitati hiljuti valeinfot käsitlev seaduseelnõu ja Itaalia reguleeriv asutus on esitanud mittesiduvad suunised.

¹⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁷ https://ec.europa.eu/epsc/events/high-level-hearing-preserving-democracy-digital-age_en and <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/fake-news>.

¹⁸ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

poliitikakujundusprotsessid, samuti sellised avalikud hüved nagu ELi kodanike tervise kaitse, keskkond või julgeolek. Aruandlusvead, satiir ja paroodia või selgesti eristatavad parteipoliitilised uudised ja kommentaarid ei ole väärinfo. Käesolev teatis ei mõjuta liidu või riigi tasandil kohaldatavaid õigusnorme, mis on seotud arutatavate küsimuste, sealhulgas ebaseaduslikku sisu sisaldava väärinfoga¹⁹. Käesolev teatis ei mõjuta käimasolevaid strateegiaid ja meetmeid, mis on seotud ebaseadusliku sisu, sealhulgas terroristliku veebisisu ja laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjaliga.

83 % eurooplastest peab võltsuudiseid ohuks demokraatiale üldiselt. Neist 45 % arvab, et see on nii „kindlasti“ ja 38 % nõustub väitega „teataval määral“²⁰.

Komisjoni korraldatud avalikule konsultatsioonile vastanud leidsid, et kaks peamist valdkonda, kus tahtliku väärinfo levitamine avaldab ühiskonnale tõenäoliselt kahjulikku mõju, on valimised ja sisserändepoliitika, millele järgnesid tervise-, keskkonna- ja julgeolekupoliitika²¹.

2.2. Väärinfo kontekst ja peamised põhjused

Väärinfo levikul on omavahel seotud majanduslikud, tehnoloogilised, poliitilised ja ideoloogilised põhjused.

Esiteks on väärinfo levik märk laiematest nähtustest, mis mõjutavad ühiskondi, kus toimuvad kiired muutused. Majanduslik ebakindlus, süvenev äärmuslus ja kultuurilised muutused tekitavad ebakindlust ja loovad soodsa pinnase väärinfo levitamise kampaaniateks, mis toidavad sotsiaalseid pingeid, polariseerumist ja usaldamatust. Organisatsioonid ja mõjukad osalejad (ettevõtjad, riigid või valitsusvälised organisatsioonid, kellel on poliitilistes ja strateegilistes aruteludes omad huvid mängus, sealhulgas ELi välised allikad) võivad kasutada väärinfot poliitika ja ühiskondlike arutelude manipuleerimiseks. Väärinfo mõju on ühiskonniti erinev, sõltudes haridustasemest, demokraatlikust kultuurist, usaldusest institutsioonide vastu, valimissüsteemide kaasavusest, raha rollist poliitilistes protsessides ning sotsiaalset ja majanduslikust ebavõrdsusest.

Pikemas perspektiivis on väärinfo vastane võitlus tõhus vaid siis, kui on olemas selge poliitiline tahe suurendada kollektiivset vastupanuvõimet, et toetada demokraatlikke aluseid ja Euroopa väärtusi.

Teiseks levib väärinfo meediasektoris, kus toimuvad praegu põhjalikud muutused. Meediasektoris tegutsevate platvormide kasv on olnud raske löök ajakirjanikele ja professionaalsetele uudistemeedia väljaannetele, kes püüavad endiselt kohandada oma ärimudeleid ja leida uusi võimalusi uudistesisu müüa. Lisaks on mõned platvormid võtnud üle traditsiooniliselt meediaväljaannetele kuulunud funktsioonid, toimides uudistesektoris sisukoondajate ja levitajatena, kuid võtmata tingimata üle meediaväljaannete toimetamistevõimet ja -pädevust. Majanduslikud stiimulid ajendavad platvorme kasutama ära võrguefekti, et pääseda ligi laiale kasutajabaasile ja

¹⁹ Komisjoni 1. märtsi 2018. aasta soovitus ebaseadusliku veebisisuga võitlemiseks võetavate meetmete kohta (C(2018) 1177 (final)), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online>.

²⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/first-findings-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>.

²¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

maksimeerida aega, mida kasutajad kulutavad nende teenustele, seades tagajärgele vaatamata esikohale kvaliteedi asemel kvantiteedi.

Aastatel 2010–2014 vähenesid uudistemeedia trükiväljaannete kogutulud 13,45 miljardi euro võrra, samal ajal kui digitaaltulud suurenesid 3,98 miljardi euro võrra, tootes 9,47 miljardit eurot puhaskahjumit (-13 %) ²². Lisaks on uudistemeedia ettevõtjate sõnul uudistetööstuse languse tulemusena toimetusi juba suletud või nende töötajate arvu vähendatud ²³.

Kolmandaks manipuleeritakse sotsiaalvõrgustike tehnoloogiaid selliselt, et väärinfo levitamine toimub samm-sammult: i) väärinfo loomine, ii) väärinfo võimendamine sotsiaal- ja muu võrgumeedia kaudu ja iii) väärinfo levitamine kasutajate kaudu.

i) Väärinfo loomine

Väärinfo on võimas, odav ja sageli majanduslikult tulus mõjutusvahend. Praegu on kõige tuntumate väärinfojuhtumite puhul olnud tegemist artiklitega, mida mõnikord on täiendatud ehtsate piltide või kontekstist välja võetud audiovisuaalse sisuga. Nüüd on võltspiltide ja võltsitud audiovisuaalse sisu loomiseks kättesaadavad uued, taskukohased ja kergesti kasutatavad tehnoloogiad (nn süvavõltsingud ehk „deep fake“), pakkudes veelgi mõjusamaid vahendeid avaliku arvamusega manipuleerimiseks.

ii) Võimendamine sotsiaal- ja muu võrgumeedia kaudu

Mitmed tegurid loovad soodsa pinnase väärinfo levimisele veebis. Väärinfo leviku mehhanismid on järgmised.

- Algoritmidel põhinev mehhanism: eri kriteeriume kasutavad algoritmid, mis prioriseerivad kuvatavat teavet platvormide ärimudelilist lähtuvalt, soosides isikupärastatud ja sensatsioonilist sisu, mis tõenäoliselt äratav tähelepanu ja mida jagatakse kasutajate vahel. Kuna algoritmid hõlbustavad isikupärastatud sisu jagamist sarnaste huvidega kasutajate vahel, suurendavad nad kaudselt polariseerumist ja väärinfo mõju.
- Reklaamil põhinev mehhanism: tänapäeva digitaalreklaami mudel on sageli klikipõhine, mis annab eelise sensatsioonilisele ja viiruslikult levivale sisule. See mudel sõltub reklaamivõrgustikest, mida haldavad agentuurid, mis tagavad reklaamide reaalses paigutamise algoritmide alusel. See lihtsustab reklaamide paigutamist veebisaitidele, mis avaldavad kasutajate tunnetel mängivat sensatsioonilist sisu, sealhulgas väärinfot.
- Tehnoloogial põhinev mehhanism: sellised võrgutehnoloogiad nagu automatiseeritud teenused (robotprogrammid) suurendavad kunstlikult väärinfo levikut. Neid mehhanisme saab veelgi tõhustada simuleeritud profiilide (võltskontode) kaudu, millel ei ole tegelikke kasutajaid, ja mida juhitakse teinekord massimastaabis (nn trollitehased)

iii) Väärinfo levitamine kasutajate kaudu

²² http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=17211.

²³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-role-publishers-copyright-value-chain-and-panorama-exception>.

Ka kasutajad ise osalevad väärinfo levitamisel. Väärinfo kipub kiiremini levima sotsiaalmeedias, kuna kasutajad jagavad sisu ilma seda enne kontrollimata. Asjaolu, et veebis oleva sisu maht üha suureneb ja et seda saab üha kiiremini edastada, suurendab väärinfo valimatu jagamise ohtu.

Ehkki kõige populaarsemad uudistesaidid saavutavad igakuiselt keskmiselt suurema lugejaskonna, levivad võltsuudised kiiremini. Näiteks kogus üks võltsuudiste veebisait Prantsusmaal keskmiselt üle 11 miljoni interaktsiooni kuus ehk viis korda rohkem kui väljakujunenud uudistekaubamärgid²⁴.

Avalikul konsultatsioonil osalenud leidsid, et väärinfo levib lihtsamalt veebimeedia kaudu, kuna see rõhub lugejate tunnetele (88 %), võib mõjutada avalikku mõttevahetust (84 %) ja on kavandatud tulu saamiseks (65 %)²⁵.

3. EUROOPA LÄHENEMISVIIS VEEBIS LEVIVA VÄÄRINFOGA VÕITLEMISEKS

Arvestades teema keerukust ja digikeskkonna kiiret arengut leiab komisjon, et mis tahes poliitikavastus peab olema terviklik, et väärinfo nähtust tuleb pidevalt hinnata ja poliitikaeesmärke vastavalt olukorra arengule kohandada.

Ei saa eeldada, et eksisteerib üks lahendus, mis oleks vastuseks kõigile väärinfo seotud probleemidele. Samal ajal on selge, et tegevusetus ei ole samuti võimalik.

Komisjoni arvates tuleks väärinfoga võitlemisel juhinduda järgmistest üldpõhimõtetest ja -eesmärkidest

- suurendada läbipaistvust seoses teabe päritolu ja selle tootmise viisiga, sponsimise, levitamise ja sihistusega, et kodanikud saaksid hinnata sisu, millega nad veebis tutvuvad, ja paljastada võimalikud manipuleerimise katsed;
- edendada teabe mitmekesisust, et kodanikud saaksid teha teadlikke ja kriitilisel mõtlemisel põhinevaid otsuseid. Sellega seoses tuleks toetada kvaliteetset ajakirjandustööd, meediapädevust ja tasakaalustada suhted teabe loojate ja levitajate vahel;
- suurendada teabe usaldatavust, näidates eelkõige usaldusväärsete teavitajate abil selle usaldatavuse taset, ning parandades teabe jälgitavust ja mõjukate teabepakkujate autentimist;
- töötada välja kaasavad lahendused. Tulemuslikud pikaajalised lahendused eeldavad teadlikkuse suurendamist, paremat meediapädevust, laiapõhjalist sidusrühmade kaasamist ning avaliku sektori ametiasutuste, veebiplatvormide, reklaamijate, usaldusväärsete teavitajate, ajakirjanike ja meediagruppide koostööd.

Võttes arvesse kogu kogutud materjali, kavatseb komisjon võtta järgmised meetmed. Need meetmed täiendavad isikuandmete kaitse üldmäärust, mida hakatakse kohaldama

²⁴Measuring the reach of "fake news" and online disinformation in Europe, Reuters Institute <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/measuring-reach-fake-news-and-online-disinformation-europe>.

²⁵<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

kõikjal ELis alates 25. maist 2018 ja mis tugevdab veebiplatvormide kasutajate isikuandmete kaitset²⁶. Isikuandmete kaitse üldmääruses on selgitatud nõusoleku mõistet ja see sisaldab andmetöötluse läbipaistvuse kesket põhimõtet. Samuti on selles selgitatud ja ühtlustatud tingimusi, mille alusel saab isikuandmeid edasi jagada („edasi töödelda“).

3.1. Läbipaistvam, usaldusväärsem ja vastutustundlikum interneti-ökosüsteem

Väärinfo loomist, võimendamist ja levitamist võimaldavad mehhanismid toetuvad praeguse platvormi-ökosüsteemi läbipaistvuse ja jälgitavuse puudumisele, samuti algoritmide ja internetireklaami mudelite mõjule. Seepärast tuleb edendada vajalikke muutusi platvormide käitumises, vastutustundlikumat teabeökosüsteemi, paremat suutlikkust fakte kontrollida, kollektiivseid teadmisi väärinfo kohta ja uute tehnoloogiate kasutamist, et parandada teabe tootmise ja levitamise viise veebis.

3.1.1. Veebiplatvormid peavad tegutsema kiiresti ja tõhusalt, et kaitsta kasutajaid väärinfo eest

Veebiplatvormidelt eeldatakse üha enam mitte ainult ELi ja siseriiklike õigusaktide kohaste õiguslike kohustuste täitmist, vaid ka tegutsemist nende keske rolli jaoks asjakohase vastutustundega, et tagada turvaline veebikeskkond, kaitsta kasutajaid väärinfo eest ja pakkuda kasutajatele võimalust tutvuda erinevate poliitiliste vaadetega.

Üldiselt võetuna ei ole platvormid pakkunud piisavat läbipaistvust poliitiliste reklaamide ja sponsitud sisu suhtes. Samuti ei ole nad esitanud piisavat teavet strateegiliste levitamistehnikate kasutamise kohta, näiteks palgatud mõjutajate ja/või robotite kasutamine sõnumite turundamiseks. Sel põhjusel on mõned liikmesriigid ja kolmandad riigid võtnud meetmeid poliitilise veebireklaami läbipaistvuse parandamiseks.

Komisjon kutsub kõiki platvorme üles otsustavalt suurendama jõupingutusi veebis leviva väärinfoga võitlemiseks. Komisjon leiab, et neid jõupingutusi saab edendada isereguleerimine kaudu, tingimusel et seda rakendatakse ja jälgitakse tõhusalt.

Sel eesmärgil kavatses komisjon toetada põhjaliku tegevusjuhendi väljatöötamist, tuginedes kõrgetasemelise eksperdirühma esitatud kesksetele põhimõtetele,²⁷ mille kohaselt veebiplatvormid ja reklaamitööstus kohustuvad saavutama järgmised eesmärgid:

- oluliselt parandada kontrolli reklaami paigutamise üle, eelkõige selleks, et vähendada väärinfo pakkujate tulusid ja piirata võimalusi poliitilise reklaami sihistuseks;
- tagada sponsitud sisu ja eelkõige poliitilise ja temaatilise reklaami läbipaistvus; sellega seoses tuleks võtta kasutusele andmehoidlad, mis sisaldavad täielikku teavet sponsitud sisu kohta, näiteks sponsori identiteet, makstud summad ja kasutatud sihtkriteeriumid; sarnased kehtestatud mehhanismid peaksid aitama kasutajatel mõista, miks nad on konkreetse reklaami sihtmärgiks;

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

²⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>, kõrgetasemelise eksperdirühma aruanne lk 32 .

- tõhustada jõupingutusi võltskontode sulgemiseks ja näidata selliste jõupingutuste tulemuslikkust;
- hõlbustada kasutajate võimalusi hinnata sisu selliste sisuallikate usaldusväärsuse näitajate kaudu, mis põhinevad objektiivsetel kriteeriumidel ja mille on heaks kiitnud uudistemeedia ühendused. See peab toimuma vastavalt ajakirjanduslikele põhimõtetele ja protsessidele, meediaomandi läbipaistvusele ja kontrollitud identiteedile;
- vähendada väärinfo nähtavust, parandades usaldusväärse infosisu leitavust;
- luua selge märgistussüsteem ja selged eeskirjad robotprogrammide jaoks ja tagada, et nende tegevust ei saaks segi ajada inimestevaheliste interaktsioonidega;
- pakkuda kasutajatele vahendeid, mis võimaldavad kasutajaspetsiifilist ja interaktiivset veebikogemust, mis hõlbustab sisu avastamist ja juurdepääsu erinevatele alternatiivseid seisukohti esindavatele uudisteallikatele; pakkuda kasutajatele lihtsalt kasutatavaid vahendeid väärinfost teatamiseks;
- tagada, et veebiteenustesse on sisse ehitatud väärinfo vastased kaitsemeetmed, mis peaksid näiteks hõlmama üksikasjalikke selgitusi selle kohta, kuidas toimivad algoritmid, mis prioriseerivad infosisu kuvamist, ning uute katsemeetodite väljatöötamist;
- anda usaldusväärsetele faktide kontrollimisega tegelevatele organisatsioonidele ja teadusringkondadele juurdepääs platvormi andmetele (eelkõige rakendusliideste kaudu), austades samal ajal kasutajate privaatsust, ärisaladusi ja intellektuaalomandi õigusi; see võimaldab neil paremini mõista seotud algoritmide toimimist ning paremini analüüsida ja jälgida valeinformatsiooni edastuse dünaamikat ja selle mõju ühiskonnale.

Nende eesmärkide saavutamiseks võetavate meetmete puhul tuleks rangelt järgida sõnavabaduse põhimõtet. Samuti peaks see tegevus hõlmama kaitsemeetmeid, mis takistavad väärkasutust, näiteks kriitiliste, satiiriliste, eriarvamust väljendavate ja šokeerivate kõnede tsenseerimist²⁸. Samuti tuleks järgida komisjoni kohustust tagada avatud, turvaline ja usaldusväärne internet.

*Komisjon kavatseb kokku kutsuda väärinfot käsitleva mitme sidusrühma foorumi, et luua raamistik tõhusaks koostööks asjaomaste sidusrühmade vahel, sealhulgas veebiplatvormid, reklaamitööstus ja suured reklaamiettevõtjad, meedia ja kodanikuühiskonna esindajad, ning tagada, et nad pühenduvad väärinfo vastaste meetmete koordineerimisele ja tõhustamisele. See foorum on eraldiseisev terroristlikule veebisivule keskenduvast ELi internetifoorumist. Foorumi esimene saavutus peaks olema **väärinfot käsitlev ELi tegevusjuhend**. See peaks avaldatama 2018. aasta juulis ja andma esimesi mõõdetavaid tulemusi 2018. aasta oktoobriks. Komisjon hindab juhendi rakendamist, konsulteerides ulatuslikult sidusrühmadega, ja teeb seda eespool mainitud eesmärkidel põhinevate peamiste tulemusnäitajate alusel. Kui tulemused ei ole*

²⁸ Nagu on tõdenud Euroopa Inimõiguste Kohus, ei puuduta sõnavabadus mitte ainult selliseid andmeid ja ideid, millesse suhtutakse heasoovlikult või mida peetakse kahjutuks, vaid ka selliseid, mis solvavad, šokeerivad või häirivad. *Handyside vs Ühendkuningriik*, kaebus nr 5493/72 (7. detsember 1976), § 49.

rahuldavad, võib komisjon pakkuda välja lisameetmeid, ka õiguslikku laadi lisameetmeid.

*Samal ajal kavatseb komisjon algetada **uuringu ELi õigusnormide kohaldatavuse ja võimalike puuduste kohta seoses sponsitud veebisisu tuvastamisega**. Selles kontekstis hindab komisjon ka seda, kui tõhusad on sponsitud veebisisu tuvastamise võimalikud vahendid.*

3.1.2. Faktide kontrollimise, kollektiivsete teadmiste ja väärinfo jälgimise suutlikkuse suurendamine

Faktikontrollijad, kes kontrollivad ja hindavad sisu usaldatavust faktide ja tõendite alusel, on muutunud meedia väärtusahela lahutamatuks osaks. Nad analüüsivad ka teabe loomise ja levitamise allikaid ja protsesse. Faktikontrollijate usaldatavuse seisukohast on oluline, et nad oleksid sõltumatud ja järgiksid rangelt eetika- ja läbipaistvuse eeskirju.

Tugevatest ja sõltumatutest faktikontrollijatest koosnev tihe võrgustik on heas seisundis digitaalökosüsteemi oluline eeldus. Faktikontrollijad peavad oma töös juhinduma kõrgetest standarditest, näiteks rahvusvahelise faktikontrollimisvõrgustiku (IFCN) põhimõtetest²⁹.

Lisaks sellele ei ole paljusid väärinfoga seotud aspekte veel piisavalt analüüsitud ja juurdepääs veebiplatvormide andmetele on endiselt piiratud. Sellele saab tõhusalt reageerida, luues kindla faktide ja tõendite kogumi väärinfo levimise ja selle mõju kohta. Faktikontrollijatel ja teadlastel tuleks koguda täiendavat teavet ja seda analüüsida. Sellega seoses peaksid nad

- jälgima pidevalt väärinfo ulatust, tehnikaid ja vahendeid, samuti selle täpset laadi ja võimalikku mõju;
- tuvastama ja kaardistama väärinfo mehhanismid, mis aitavad kaasa digitaalsele võimendamisele;
- edendama õiglaste, objektiivsete ja usaldusväärsete näitajate väljatöötamist teabeallikate läbipaistvuse alal ning
- jagama teadmisi uudistemeedia, platvormide ja avaliku sektori ametiasutustega, et suurendada üldsuse teadlikkust väärinfo kohta.

Parem juurepääs veebiplatvormide andmetele ja turvaline ruum andmete analüüsimiseks ja teabe vahetamiseks on põhinõuded.

*Esimese sammuna toetab komisjon **sõltumatu Euroopa faktikontrollijate võrgustiku loomist**, et määrata kindlaks ühised töömeetodid, vahetada parimaid tavasid, saavutada võimalikult lai kaetus kogu ELis ning osaleda ühises faktikontrollimises ja sellega seotud tegevuses. Võrgustikku kutsutakse üles osalema huvirühmi ühendaval väärinformatsiooni foorumil. Komisjon annab võrgustiku käsutusse veebipõhised vahendid (nt turvaline jagatud ruum), et võimaldada võrgustikust koostööd.*

²⁹ IFCNi (*International Fact-Checking Network*) põhimõtted (*Code of Principles*) on mõeldud organisatsioonidele, mis avaldavad korrapäraselt erapooletuid aruandeid avalike tegelaste ja peamiste institutsioonide avalduste ning muude ühiskonnale huvipakkuvate laialt ringlevate väidete õigsuse kohta, <https://www.poynter.org/international-fact-checking-network-fact-checkers-code-principles>

*Teise sammuna käivitab komisjon **väärinfot käsitleva turvalise Euroopa veebiplatvormi**, et toetada faktikontrollijate ja asjaomaste teadlaste võrgustikku. Platvorm peaks pakkuma piiriüleseid andmete kogumise ja analüüsimise vahendeid ning juurdepääsu kogu ELi hõlmavatele avalikele andmetele, nagu usaldusväärne sõltumatu statistiline teave. See võimaldab võrgustikul olla usaldusväärne teavitaja. Samuti aitab see paremini mõista veebis levitatavat väärinfot ja koostada tõenditel põhinevaid strateegiaid selle leviku edasiseks piiramiseks. Selleks kaalub komisjon Euroopa ühendamise rahastu kasutamist ja tugineb programmi „Safer Internet” rakendamisel saadud kogemustele.*

3.1.3. Võrguvastutuse edendamine

Väärinfo allika kindlakstegemine, tagades info päritolu jälgitavuse kogu selle levitamise ajal, on vastutuse seisukohast oluline, samamoodi nagu usalduse suurendamine identifitseeritavate info edastajate suhtes ja vastutustundliku käitumise soodustamine internetis. Näiteks võib kasutaja valida, et suhtleb üksnes selliste teiste veebiplatvormidega, kes on end identifitseerinud.

Sel eesmärgil on e-identimise määrusega³⁰ loodud prognoositav regulatiivne keskkond interneti piiriüleseks kasutamiseks, e-identimise, e-autentimise ja usaldusteenuste tunnustamiseks ja jõustamiseks, millele saab tugineda, et edendada info edastajate turvalise identifitseerimise süsteemide väljatöötamist kõrgeimate turvalisuse ja eraelu puutumatus normide alusel, sealhulgas kontrollitud pseudonüümide võimalik kasutamine, ja nende süsteemide vabatahtlikku kasutamist.

Selleks et lihtsustada pahatahtliku võrgutegevuse uurimist, nagu märgitud 2017. aasta septembris esitatud küberjulgeoleku ühisteatises, jätkab komisjon internetiprotokolliversioni 6 (IPv6) kasutuselevõtu edendamist, mis võimaldab eraldada ühe internetiprotokollivõrgu aadressi kasutaja kohta. Samuti jätkab komisjon tööd selle nimel, et parandada domeeninimede ja IP-WHOIS³¹ süsteemide toimimist ning nendes oleva teabe kättesaadavust ja täpsust kooskõlas interneti nimede ja numbrite määramise korporatsiooni (ICANN) tööga ning täielikus kooskõlas andmekaitse-eeskirjadega.

Komisjon innustab eIDASe koostöövõrku edendama koostöös platvormidega vabatahtlikke veebisüsteeme, mis võimaldavad info edastajate identifitseerimist usaldusväärse e-identimise ja e-autentimise vahendite, sealhulgas kontrollitud pseudonüümide abil, nagu on ette nähtud e-identimise määruses.

Kokkuvõttes aitab see piirata ka küberrünnakute mõju, mis käib sageli käsikäes väärinfo levitamise kampaaniatega hübriidohtude kontekstis.

3.1.4. Uute tehnoloogiate kasutamine

Kujunemisjärgus tehnoloogiad muudavad veelgi info tootmise ja levitamise viise, kuid nad võivad pikemaajalises perspektiivis mängida kesksel rollil väärinfo probleemi lahendamisel. Näiteks:

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-teenuste jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ.

³¹ <https://whois.icann.org/en>

- inimese korraliku kontrolli all olev tehisintellekt on äärmiselt oluline vahend väärinfo kontrollimisel, tuvastamisel ja märgistamisel;
- meediatehnoloogia, mis võimaldab vajadustele kohandatud ja interaktiivset veebis liikumist, võib aidata kodanikel väärinfot avastada ja tuvastada;
- innovatiivsed tehnoloogiad, nagu plokiahel, võivad aidata säilitada infosu terviklikkust, kontrollida teabe usaldusväärsust ja/või selle allikaid, võimaldada läbipaistvust ja jälgitavust ning suurendada veebis avaldatud uudiste usaldusväärsust. Seda võib kombineerida usaldusväärse e-identimise, autentimise ja kontrollitud pseudonüümide kasutamisega, ja
- kognitiivse algoritmid, mis käitlevad konteksti seisukohast asjakohast teavet, sealhulgas andmeallikate täpsust ja kvaliteeti, parandavad otsingutulemuste asjakohasust ja usaldusväärsust.

Komisjon töötab aktiivselt kujunemisjärgus tehnoloogiatega, eelkõige järgmise põlvkonna interneti algatuse³² kaudu.

Komisjon kasutab kõnealuste tehnoloogiate kasutuselevõtmiseks täiel määral ära programmi „Horisont 2020“. Lisaks uurib komisjon võimalust kasutada täiendavat toetust, et võtta kasutusele vahendid, millega tõkestada väärinfo levikut, kiirendada suure mõjuga uuenduste turule jõudmist ning soodustada teadlaste ja ettevõtjate partnerlust.

3.2. Turvaline ja vastupanuvõimeline valimisprotsess

Eritähelepanu tuleb pöörata meie demokraatia alustalaks olevate valimiste turvalisusele. Väärinfo levitamine on nüüd üheks arvukatest vahenditest, mida kasutatakse valimiste manipuleerimiseks, näiteks veebisaitide häkkimine või rikkumine ning poliitikute isikuandmetele juurdepääsu hankimine ja nende andmete lekitamine. Kübertoiminguid võidakse kasutada selleks, et õõnestada avaliku teabe terviklikkust ja takistada väärinfo allikate tuvastamist. See on eriti kriitiline valimiskampaaniates, kus tihe ajakava võib takistada väärinfo õigeaegset avastamist ja sellele reageerimist.

Viimastel aastatel on valimiste aegseid internetipõhiseid manipuleerimise ja väärinfo levitamise taktikaid avastatud 18 riigis ning väärinfo taktikad on kaasa aidanud internetivabaduse üldisele vähenemisele viimase seitsme aasta jooksul³³.

Euroopa Parlamendi 2019. aasta valimisi silmas pidades on komisjon kutsunud pädevaid riiklikke ametiasutusi üles³⁴ selgitama välja parimad tavad küberrünnakutest ja väärinfost tulenevate valimisprotsessiga seotud riskide tuvastamiseks, leevendamiseks ja juhtimiseks. Küberturvalisuse direktiivi alusel loodud koostöörühmas on liikmesriigid hakanud kaardistama olemasolevaid Euroopa algatuse valimisprotsessis kasutatavate võrgu- ja infosüsteemide küberturvalisuse kohta, et töötada välja vabatahtlikud suunised.

³² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/next-generation-internet-initiative>.

³³ *Freedom on the net 2017 report*, Freedom house, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017>.

³⁴ Komisjoni 14. veebruari 2018. aasta soovitus Euroopa Parlamendi valimiste euroopalikumaks muutmise ja tõhusama läbiviimise kohta, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2018%3A045%3ATOC>.

26.–27. novembril 2018 toimuval põhiõiguste kollokviumil keskendutakse demokraatialle. Arutatakse kaasava ja terve demokraatliku ühiskonna põhielemente, sealhulgas digiteerimisest tulenevaid võimalusi ja probleeme teadliku ja pluralistliku demokraatliku debati jaoks ning propaganda negatiivset mõju.

Komisjon algatab katkematu dialoogi, et toetada liikmesriike küberrünnakutest ja väärinfost tulenevate demokraatliku valimisprotsessiga seotud riskide juhtimisel, pidades eelkõige silmas selliseid protsesse liikmesriikides ja 2019. aastal toimuvaid Euroopa valimisi. See hõlmab järgmist:

- asjakohased järelemeetmed pärast esimest liikmesriikidega peetud arvamuste vahetust valimiste parimate tavade konverentsil, mis toimus 25.-26. aprillil 2018;

- vajalik toetus koos Euroopa Liidu Võrgu- ja Infoturbeametiga (ENISA) tööle, mida võrgu- ja infoturbe koostöörühm valimiste küberturvalisuse vallas teeb. 2018. aasta lõpuks peaks töörühm koostama praktilised soovitusel ja meetmed, mida liikmesriigid saavad rakendada, et tagada turvalisus valimiste kõigis etappides;

- 2018. aasta lõpus julgeolekuliidu rakkerühma egiidi all toimuv kõrgetasemeline konverents liikmesriikidega, et arutada küberohtusid valimisprotsessis.

3.3. Hariduse ja meediapädevuse edendamine

Oluliste ja digitaaluskuste elukestev arendamine, eelkõige noorte puhul, on ülioluline, et tugevdada meie ühiskonna vastupanuvõimet väärinfole.

Komisjoni 2018. aasta jaanuaris vastu võetud digiõppe tegevuskavas³⁵ tuuakse välja väärinfo ohud õppejõudude ja üliõpilaste jaoks ja rõhutatakse tungivat vajadust arendada kõikide õppijate digitaaluskusi nii formaalses kui ka mitteformaalses hariduses. Komisjoni poolt välja töötatud Euroopa kodanike digipädevuse raamistikus on loetletud lai valik kõikide õppijate jaoks vajalikke oskuseid, alates infopädevusest ja andmekirjaoskusest kuni digitaalsisu loomise, veebiturvalisuse ja -heaoluni³⁶.

Enamik avaliku konsultatsiooni käigus vastanutest leidis, et kasutajate harimine ja võimendamine, et nad oskaksid veebis teavet paremini leida ja kasutada ning kasutajate teavitamine sellest, kui infosisu koostajaks või levitajaks on masin, on mõjusad meetmed, mida veebiplatvormid saavad väärinfo leviku takistamiseks võtta³⁷.

Väärinfo piiriülese mõõtme tõttu on ELil oma roll toetada heade tavade levitamist kõikides liikmesriikides, et suurendada kodanike vastupanuvõimet. Samuti saab komisjon veelgi tõhustada noortele ja täiskasvanutele suunatud meetmeid:

- komisjon juhib meediapädevuse eksperdirühma ja toetab katseprojekti „Meediaoskus kõigile”³⁸;

³⁵ <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/digital-education-action-plan.pdf>.

³⁶ <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>.

³⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

³⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2016-call-proposals-pilot-project-media-literacy-all>

- audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis³⁹ tunnistatakse meediapädevuse olulisust ning direktiivi läbivaatamise eesmärk on tõhustada liikmesriikide ametiasutuste poolt meediapädevuse valdkonnas võetud meetmete jälgimist⁴⁰;
- komisjon toetab mitmeid algatusi, sealhulgas programmi „Erasmus+“ kaudu, mis käsitlevad interneti ohutust, digitaalset heaolu ja digitaaloskusi, et edendada kodanike, eelkõige noorte kriitilist teadlikkust digitaalsest keskkonnast, mis omakorda aitab parandada digitaalmeedia alast pädevust;
- liikmesriigid, sotsiaalpartnerid ja haridusasutused jagavad ELi digitaalsete oskuste ja -pädevuste töörühma⁴¹ kaudu kogemusi ja häid tavasid digiõppe valdkonnas;
- komisjon innustab liikmesriike vahendeid koondama ja lisama oma hariduspoliitikasse digitaalse kodakondsuse, meediapädevuse, kriitilise mõtlemise oskuse arendamise digitaalses keskkonnas ning teadlikkuse suurendamise meetmed väärinfo levitamise ja selle veebivõimenduse tehnikate kohta. Sellega seoses on väga oluline õpetajate toetamine, sealhulgas nende koolitamine ja heade tavade jagamine.

Lisaks teeb komisjon järgmist:

- kutsub sõltumatuid faktikontrollijaid ja kodanikuühiskonna organisatsioone üles pakkuma koolidele ja õpetajatele õppematerjale;
- lisab #SaferInternet4EU⁴² kampaaniasse veebis levitatavat väärinfot käsitlevad sihtalgatused;
- korraldab Euroopa meediapädevuse nädala, et suurendada teadlikkust ja toetada asjaomaste organisatsioonide vahelist piiriülest koostööd;
- annab audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi raames aru meediapädevusest;
- teeb rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi raames koostööd Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga, et uurida võimalust lisada meediapädevus nende kriteeriumide hulka, mida organisatsioon oma võrdlevates aruannetes kasutab;
- jätkab digitaaloskuste ja töökohtade koalitsiooni⁴³ töö edendamist, et toetada digitaaloskusi, sealhulgas ühiskonnas osalemise perspektiivist lähtudes;
- jätkab digiõppe tegevuskava rakendamist⁴⁴ ja selliste algatuste toetamist nagu digitaalsete võimaluste praktika⁴⁵, et parandada Euroopa kodanike, eelkõige

³⁹ Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis on sätestatud, et „tuleks arendada meediakirjaoskust kõigis ühiskonnagruppides ja tehtud edusamme hoolikalt jälgida“ (põhjendus 47).

⁴⁰ Nõukogu on oma üldisesse lähenemisviisi lisanud liikmesriikide kohustuse edendada ja võtta meetmeid meediapädevuse arendamiseks. Seda nõuet arutavad kaasseadusandjad praegu audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi läbivaatamise käigus.

⁴¹ https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/digital-skills-competences_et

⁴² <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/saferinternet4eu>.

⁴³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>.

⁴⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/specific-actions-digital-education-action-plan>.

⁴⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-opportunity-traineeships-boosting-digital-skills-job>.

noorte digitaalskusi ja suurendada nende teadlikkust ning edendada ühiseid väärtusi ja kaasatust.

3.4. Kvaliteetse ajakirjanduse kui demokraatliku ühiskonna olulise osa toetamine

Kvaliteetne uudistemeedia, sealhulgas avalik meedia, ja kvaliteetne ajakirjandus mängivad olulist rolli kodanikele kvaliteetse ja mitmekesise teabe andmisel. Pluralistliku ja mitmekesise meediakeskkonna tagamisega on võimalik väärinfot avastada, tasakaalustada ja selle mõju leevendada.

Arenevas digitaalkeskkonnas on vaja investeerida kvaliteetsesse meediasse, suurendada usaldust kvaliteetse ajakirjanduse ühiskondliku ja demokraatliku rolli vastu nii veebis kui ka traditsioonilises meedias ning julgustada kvaliteetset uudistemeediat katsetama ajakirjanduse uuenduslikke vorme.

Eurobaromeetri uuringu kohaselt tajuvad kodanikud traditsioonilist meediat kõige usaldusväärsema uudiste allikana: raadio (70 %), televisioon (66 %), paberajalehed ja -ajakirjad (63 %). Kõige vähem usaldust pälvinud uudisteallikad on videoportaalid (27 %) ja veebipõhised sotsiaalvõrgustikud (26 %). Suurema tõenäosusega usaldavad veebist kättesaadavaid uudiseid ja teavet nooremad vastajad ⁴⁶.

Samuti on vaja tasakaalustada meedia- ja veebiplatvormide vahelist suhet. Seda hõlbustab ELi autoriõiguse reformi kiire heakskiitmine, mis parandab kirjastajate olukorda ning tagab tulude õiglasema jaotamise õiguste omajate ja platvormide vahel, aidates eelkõige uudiseid tootvatel väljaannetel ja ajakirjanikel oma uudistesisu eest raha saada.

Ajakirjanikud ja meediaspetsialistid peaksid samuti aktiivselt kasutama uusi võimalusi, mida uued tehnoloogiad pakuvad ja omandama digitaalsed oskused, mida on vaja, et kasutada faktide tõhusamaks leidmiseks ja kontrollimiseks andmeid ja sotsiaalmeedia analüüse.

Avalik toetus meediale ja avalik-õiguslikul meediale on väga oluline kvaliteetse teabe pakumiseks ja ajakirjanduse kaitsmiseks üldsuse huvides. Liikmesriikide toetusmeetmed ELi ühishuvi eesmärkide, meediavabaduse ja pluralismi, saavutamiseks, on tunnistanud ELi riigiabi eeskirjadega kokkusobivaks, nagu on näidanud komisjoni otsused meediale antava abi kohta ⁴⁷.

Liikmesriike kutsutakse üles kaaluma horisontaalseid abikavasid, et kõrvaldada turutõrked, mis takistavad kvaliteetse ajakirjanduse jätkusuutlikkust, ning

⁴⁶ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

⁴⁷ Komisjon on nimelt kiitnud heaks toetuse andmise uutele agentuuridele (nt SA.30481, riigiabi Prantsuse pressiagentuurile (AFP), Prantsusmaa, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_30481), üldised pressiabi kavad (nt SA.36366, tootmis- ja innovatsiooniabi kirjalikule meediale, Taani, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_36366) ja piiratud reklaamituluga publikatsioonidele suunatud kavad (nt SA.47973, 2015. aasta Prantsusmaa dekreet Prantsuse pressiabi kohta, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_47973).

toetusmeetmeid konkreetsete tegevuste jaoks, nagu ajakirjanike koolitamine, teenuste ja toodete innovatsioon.

*Kehtivates eeskirjades⁴⁸ on täpsustatud tingimused, mille alusel liikmesriigid võivad riiklikku toetust anda. Selleks et suurendada riigiabi eeskirjade täitmise tagamise läbipaistvust ja prognoositavust selles valdkonnas, teeb komisjon üldsusele kättesaadavaks elektroonilise andmebaasi viidetega kohaldatavatele riigiabi eeskirjadele ja asjaomastele varasematele juhtumitele. Lisaks sellele tehakse läbipaistvusregistris kättesaadavaks teave liikmesriikide antud abi kohta ja seda ajakohastatakse regulaarselt.*⁴⁹

Komisjon avaldab 2018. aastal konkursikutse kvaliteetsete uudiste tootmiseks ja levitamiseks ELi teemadel andmepõhise uudistemeedia kaudu.

Toetudes käimasolevatele projektidele uurib komisjon täiendavaid rahastamisvõimalusi, et toetada algatusi, millega edendatakse meediavabadust ja pluralismi, kvaliteetset uudistemeediat ja ajakirjandust, sealhulgas oskusi, ajakirjanike koolitamist, uusi tehnoloogiaid uudistetoimetuste jaoks ning andmepõhiseid koostööplatvorme.

Põhiõiguste ameti põhiõigustega arvestamist soodustav töövahend meediaspetsialistidele annab ajakirjanikele soovitusi, nõuandeid ja vahendeid selle kohta, kuidas käituda eetilise dilemma korral, kaasa arvatud väärinfo puhul, põhiõiguste vaatenurgast lähtudes.

3.5. Siseste ja väliste väärinfo ohtude tõrjumine strateegilise kommunikatsiooni kaudu

Riigiasutuste poolset teavitamisel ja teadlikkuse suurendamisel on oluline roll võitluses väärinfoga. Lisaks tuvastamisele ja andmeanalüüsile on strateegilise teabevahetuse jaoks vaja asjakohast teavitustegevust, et võidelda valepropagandaga. Punktis 3.1 sätestatud meetmed muudavad internetis leviva väärinfo tuvastamise ja analüüsi täpsemaks ja kiiremaks ning hõlbustavad strateegilist teabevahetust Euroopa ja ELi poliitika kohta.

See on eriti oluline, kuna EL on sageli selliste väärinfo levitamise kampaaniate sihtmärgiks, millega tahetakse õhnestada selle institutsioone, poliitikat, meetmeid ja väärtusi. Sellise tegevuse päritolu võib olla nii riigisisene kui ka -väline, era- või avalikust sektorist ja tegutsetakse nii ELi territooriumil kui ka kolmandates riikides. Nagu märgitud, loodi 2015. aastal Euroopa välisteenistuse raames idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni tööühm, et reageerida Venemaa käimasolevatele väärinfo levitamise kampaaniatele, mis on selle probleemi üks oluline mõõde. Sarnaselt loodi 2016. aastal ELi luure- ja situatsioonikeskuse raames ELi hübriidohtude ühisüksus, et jälgida välisriikidest tulenevaid hübriidohte, sealhulgas väärinfot, mille eesmärk on

⁴⁸ Avalik-õigusliku ringhäälingu puhul on kehtestatud konkreetsete üksikasjalikud suunised (komisjoni teatis riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta avalik-õigusliku ringhäälingu suhtes, ELT C 257, 27.10.2009, lk 1) Olenevalt kavandatud abi liigist võivad olulised olla ka teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava abi suunised (komisjoni teatis „Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistik“, ELT C 198, 27. 7.2014, lk 1) ja üldine grupierandi määrus (komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks, ELT L 187, 26.6.2014, lk 1).

⁴⁹ Riigiabi läbipaistvusmooduli avaliku otsingu veebisait :

<https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public/search/home?lang=et>.

mõjutada poliitilisi otsuseid nii ELis kui ka selle naabruses, ning neile ohtudele reageerida. Need asutused koos hiljuti loodud Euroopa Hübriidohtorje Oivakeskusega moodustavad Euroopa tõhusama reageerimise aluse⁵⁰ ning on olulised elemendid ELi ja Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni vahelises koostöös, et parandada Euroopa vastupanuvõimet, koordineeritust ja valmisolekut hübriidrännakute vastu.

Komisjon tugevdab koostöös Euroopa välisteenistusega oma strateegilise kommunikatsiooni võimekust, parandades kõigepealt oma teavitustegevuse koordineerimist, mille eesmärk on võidelda väärinfo levitamise vastu.

Komisjon laiendab koostöös Euroopa välisteenistusega asjaomast koostööd, teadmisi ja tegevust teistele ELi institutsioonidele ning asjakohase mehhanismi kaudu liikmesriikidele. Võrgustik kasutab andmeid, mis on kogutud punktis 3.1.2 osutatud turvalise väärinfot käsitleva veebiplatvormi kaudu, et kavandada teavitustegevust, mille eesmärk on võidelda Euroopa kohta levitatava valepropaganda ja väärinfo vastu nii ELis kui ka väljaspool seda.

Komisjon ja Euroopa välisteenistus uurivad täiendavaid võimalusi, et töötada koos liikmesriikidega välja strateegilised vastuteavitus- ja muud mehhanismid, et suurendada vastupanuvõimet, võidelda süstemaatiliste väärinfo levitamise kampaaniate ja hübriidrännakute vastu, mida välisriikide valitsused ELi kodanike ja muude üksuste vastu korraldavad.

Komisjon esitab juunis koostöös Euroopa välisteenistusega aruande edusammude kohta, mida on tehtud toimetulekuks hübriidohtudega, sealhulgas küberjulgeoleku, strateegilise kommunikatsiooni ja vastuluure valdkonnas.

4. KOKKUVÕTE

Hästi toimiv, vaba ja pluralistlik teabekeskond, mis põhineb kõrgetel professionaalsetel standarditel, on hästi toimiva demokraatliku arutelu jaoks hädavajalik. Komisjon jälgib tähelepanelikult ohte, mida väärinfo meie avatud ja demokraatlikele ühiskondadele avaldab. Käesolevas teatises esitatakse terviklik lähenemisviis, et reageerida nendele tõsistele ohtudele, edendades digikeskkonda, mis põhineb läbipaistvusel ja milles hinnatakse kvaliteetset teavet, võimestades kodanikke end väärinfo vastu kindlustama ning kaitstes demokraatiat ja poliitikakujundamist. Komisjon kutsub kõiki asjaomaseid osalisi üles märkimisväärselt suurendama jõupingutusi probleemi mõjusaks lahendamiseks. Komisjon leiab, et eespool kirjeldatud meetmed aitavad tõhusa rakendamise korral oluliselt kaasa väärinfo tõkestamisele veebis. Siiski jätkab komisjon oma tööd selles valdkonnas.

Detsembriks 2018 esitab komisjon aruande tehtud edusammude kohta. Aruandes uuritakse ka vajadust edasiste meetmete järele, et tagada kavandatud meetmete pidev järelevalve ja hindamine.

⁵⁰ Hübriidohtudega võitlemise ühine raamistik. Euroopa Liidu lahendus, 6. aprilli 2006. aasta ühisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule, JOIN(2016) 18 (final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=et>.